

Тема 6. Форми організації суспільного виробництва

1. Характеристика натурального господарства.
2. Товарне виробництво та умови його виникнення.
3. Товар і його властивості. Двоїстий характер праці, втіленої в товарі.
4. Величина вартості товару. Закон вартості та його функції.

Характеристика натурального господарства

Людство пройшло довгий шлях розвитку і знало дві основні форми організації суспільного виробництва: натуральну і товарну.

Форма суспільного виробництва-це певний спосіб господарської діяльності

Натуральне господарство-господарство за якого продукти праці використовуються для задоволення особистих потреб безпосередніх товаровиробників і членів їх родини.

Основні риси:

- господарство замкнуте,примітивне,спирається на свої ресурси;
- суспільний поділ праці в зародковому стані, відсутня територіальна й виробнича мобільність РС.
- примітивна техніка та технологія виробництва,малопродуктивна універсальна ручна праця.
- йому притаманні натуральні економічні зв'язки,які здійснюються за формулою Т-Т

Характеристика товарного виробництва

Товарне виробництво-форма господарювання, при якій продукти праці виробляються відокремленими господарюючими суб'єктами не для власних, а для суспільних потреб, які визначаються ринком.

Основні риси:

1. Господарство відкритого типу, виробничі ресурси не обмежені.
2. Виробництво засноване на суспільному поділі праці з урахуванням витрат товаровиробника.
3. Характеризується постійним розвитком ПС, технікою і технологією, широким використанням усіх компонентів людської праці.
4. Товаровиробники пов'язані між собою ринком, широким обміном продукції виробництва, який здійснюється за формулою $T-G-T$

Умови переходу до товарного виробництва

1. Загальна соціально-економічна основа:
  - суспільний поділ праці;
  - кооперація та спеціалізація виробництва;
  - обмеженість природних та інших ресурсів.
2. Причина:
  - соціально-економічна відокремленість товаровиробників.
3. Форма економічних зв'язків:
  - Обмін продуктами праці на основі еквівалентних виробничих витрат.

Етапи розвитку товарного виробництва

Перший етап-зародження товарного виробництва (Т-Т)

Другий етап-просте товарне виробництво (Т-Г-Т)

Третій етап-розвинуте (загальне,капіталістичне,розширене,підприємницьке)- (Г-Т-Г´):

- період первісного нагромадження;
- вільна ринкова економіка з переважанням приватної власності;
- товарне виробництво на основі колективного господарювання;
- сучасне товарне виробництво на основі змішаних форм власності.

Спільність і відмінність простого і розвинутого товарного виробництва

Економічні блага

Основоположною категорією товарного виробництва є “товар”.
Однак історично та логічно цій категорії передувала категорія “благо”.

Благо-все те, що здатне задовольняти потреби людей (плоди природи, продукти праці, послуги, будь-які явища, що

відповідають інтересам людини, її цілям і прагненням).

Блага поділяються на неекономічні (надаються природою) та економічні (блага трудової діяльності).

Економічні блага (ЕБ) : матеріальні і нематеріальні;

особисті і суспільні;

прямі (споживчі) і непрямі (виробничі)

довгострокові і короткострокові;

теперішні і майбутні;

Взаємозамінювані (субститути) і

взаємодоповнюючі (комплементарні) .

ЕБ в умовах товарного виробництва набуває форми товару.

Товар і його властивості

Товар-це продукт праці, який завдяки своїм властивостям задовольняє певні людські потреби.

Дві властивості товару:

1. Споживна вартість-здатність товару задовольняти певні потреби людей.
2. Вартість-виражає суспільні виробничі відносини між людьми, пов'язаних з процесом праці.

Формою прояву вартості є мінова вартість.

Мінова вартість-кількісне співвідношення (пропорція), у якому одні споживчі вартості обмінюються на інші.

В умовах товарного виробництва економічне благо набуває форми товару

Умови, за яких споживна вартість перетворюється в товар

- 1. Корисна річ повинна бути продуктом праці;
- 2. Будь-яка річ повинна бути не просто споживною вартістю, а суспільною споживною вартістю;
- 3. Суспільна споживна вартість повинна передаватись іншій особі за допомогою обміну, шляхом купівлі-продажу.

Єдність між двома властивостями товару

Єдність споживної вартості і вартості означає, що жодна з властивостей не може існувати без іншої. Так, якщо одна виробле-на річ не задовольняє чийсь потреби, не має споживчої вартості, то вона не має і вартості.

З іншого боку, споживча вартість не існує без

вартості, бо вона може задовольняти чиюсь потребу тільки лише після реалізації у процесі обміну.

Протиріччя між двома властивостями товару

Споживча вартість і вартість взаємно виключають одна одну. Певний товар може бути використаний лише як засіб обміну на інший як вартість, але не як споживчу вартість. Крім того, товари як споживчі вартості не співмірні, і навпаки, як вартості товари-якісно однорідні. Щодо величини вартості, значення має лише кількість та складність праці. Вартості товарів можна співставляти лише кількісно.

Двоїстий характер праці

Якщо товар є чимось двоїстим, то і втілена в нього праця також має двоїстий характер.

Суспільна праця, що витрачається в особливій доцільній формі з використанням певних ЗВ з метою створення специфічної споживної вартості **називається конкретною працею.**

Праця **товаровиробників, що характеризується витратами РС взагалі, незалежно від її конкретної форми і створює вартість називається абстрактною працею.**

Основні риси конкретної праці

Передбачає наявність певних засобів і предметів праці

Характеризує певний вид діяльності товаровиробників (токаря, вчителя.....)

Кількісним виразом є певна кількість різноманітних благ, споживчих вартостей, цінностей тощо

Переносить “стару” вартість засобів виробництва на створений продукт

Виступає у формі приватної праці, має прихований суспільний характер

Основні риси абстрактної праці

Затрати робочої сили взагалі (енергії, нервів, мозку), що стирає індивідуальність товаровиробників

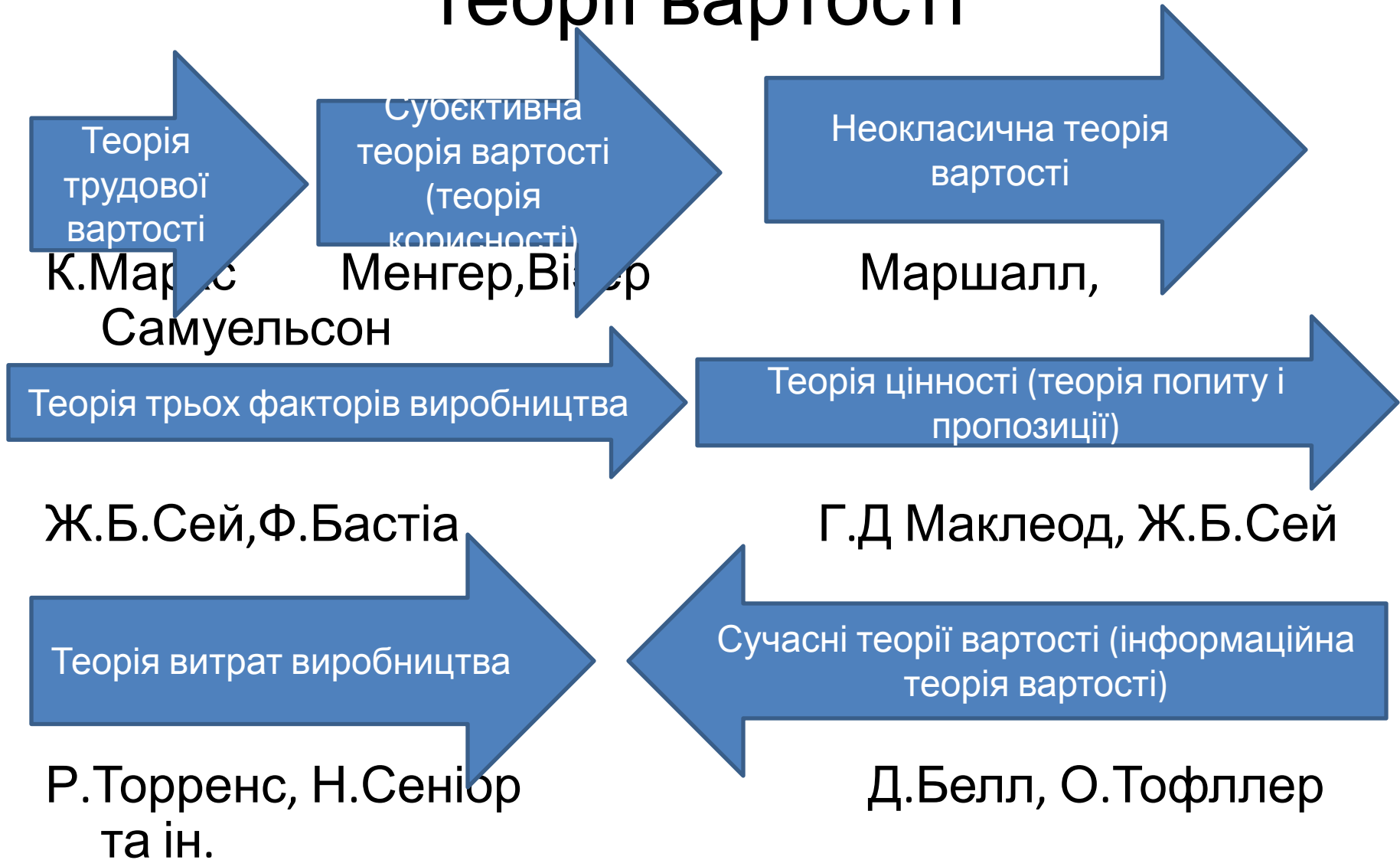
матеріальною основою є затрата праці у фізіологічному розумінні-те спільне, що міститься у всіх видах праці

Байдужа до особливого продукту-споживчої вартості.

Виступає у формі суспільної праці, якісно однорідної суспільної праці

Створює вартість товару в умовах вільної конкуренції за товарообміну

Теорія трудової вартості та інші теорії вартості

Закон вартості

Внутрішньо необхідні, суттєві і сталі звязки між індивідуальним і сусільним необхідним робочим часом

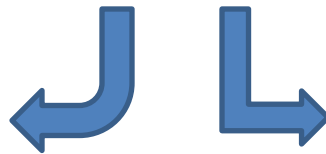
Обмін еквівалентів, тобто обмін товарів відповідно до кількості та якості затраченої на них СНП

Наявність сталих звязків між виробниками одного виду товарів через конкуренцію, за якої здійснюється взаємний тиск одного підприємця на іншого

Закон вартості виражає

Внутрішньо необхідні звязки між працею виробника товарів у минулому (Суспільно НР часом у момент виробництва) і теперішніми умовами виробництва

Внутрішньо необхідні і сталі звязки між вартістю і цінами товарів

Наявність сталого звязку між попитом та пропозицією

Функції закону вартості

Закон вартості почав діяти майже сім тисяч років тому назад, проте свою визначальну роль у функціонуванні та розвитку виробництва він набув лише в ЕС для яких характерно домінування виробництва товарів. Закон вартості діє через відхилення цін від вартості., а коливання цін є механізмом дії закону вартості. Вплив на економічне життя закон вартості реалізує через наступні функції:

Функція
стихійного
регулятора
суспільного
виробництва
а

Функція соціально-
економічної
диференціації
товаровиробників,
виникнення і розвитку
капіталістичних
виробничих відносин

Функція
розвитку
продуктивних сил
за рахунок
скорочення інд.
робочого часу
порівняно із
суспільно
необхідним